

*Др Љубиша Дабић,
виши научни сарадник,
Институт за ујоредно право, Београд*

Мала и средња предузећа у земљама централне и источне Европе

После Другог светског рата, поједине земље (на пример, Јапан) су обнову и опоравак својих привреда заснивале на концепцији оснивања и развоја малих и средњих предузећа (МСП). Од средине седамдесетих година XX века, многе привреде развијених земаља кренуле су у правцу подршке развоју МСП као фактора економске експанзије и друштвене стабилности. МСП су постала предмет интересовања економске и правне науке, унутрашњег законодавства, међународне легислативе и пословне праксе. Динамика којом настају, развијају се и нестају МСП, њихово место, улога и пословање у савременим условима тржишне привреде, као и читав низ других питања интересују и економисте и правнике, у теоријском, законодавном и практичном смислу.

У последњој деценији XX века, али и данас, привреде земаља Централне и Источне Европе (земље у транзицији) придају посебан значај МСП (Чешка, Руска Федерација, Словенија, Бугарска). Постоје бројни разлози да такав приступ прихвате и креатори југословенске економске и законодавне политике, имајући у виду да у СР Југославији не постоји посебан закон о МСП, стратегија за подстицање оснивања и развоја МСП, утврђене политике за унапређење институционалних, организационих, финансијских и техничких услова за развој МСП, као ни системска и целовита правна уређеност МСП.¹⁾

1. Извори права о малим и средњим предузећима

Устави земаља у транзицији не садрже одредбе о МСП (СР Југославија, Руска Федерација-Русија, Словенија, Бугарска, Хрватска). То се и није очекивало. Ипак, поменути уставни садрже правна решења која се тичу предузетништва и МСП. На пример, Словенија је нашла за потребно да уставом (1991) уреди институт "предузетништва".²⁾ Најпре, Уставом је констатовано да је "привредна иницијатива слободна". Затим, да се "услови за оснивање привредних организација" утврђују законом. Даље, да се привредне активности не смеју обављати у супротности са јавним интересом. На крају, Уставом се изричито забрањује нелојална конкуренција као и ограничавање конкуренције. Уставом Руске Федерације (1993)³⁾ се гарантује сваком лицу "право на слободну употребу својих способности и имовине ради обављања предузетничке делатности" и забрањује се "привредна делатност која води монополизацији и нелојалној конкуренцији".

У земљама Централне и Источне Европе је право на предузетништво постало уставна категорија и основно људско право у области економско-социјалних права. Оно је у непосредној вези са правом на приватну својину, јер се индивидуално предузетништво изводи из права на приватну својину.

Значајан број земаља у транзицији, поучен искуствима тржишно развијених земаља, донео је посебне законе о малим предузећима, односно о МСП, укључујући и мањи или већи број пратећих законских и подзаконских прописа (Русија, Бугарска, Словенија, Чешка).

Русија је донела Савезни закон о државној подршци малом предузетништву (1995),⁴⁾ који је усмерен ка остваривању уставом утврђених права грађана на слободно коришћење својих способности и имовине за обављање предузетничке и друге привредне делатности, које нису забрањене законом. Закон је начелног карактера, а претпоставка је да се његове одредбе могу примењивати уз разраду материје о државној подршци малим предузећима у другим законским и подзаконским прописима Руске Федерације, субјеката Руске Федерације и јединица локалне самоуправе. Законом се утврђује општи положај државне подршке и развоја малог предузетништва у Русији, облици и начин државног подстицања и регулисања делатности малих предузећа. Затим, Закон се примењује на целокупној територији Руске Федерације и према свим малим предузећима, неза-

1. Савезна влада је 18. маја 2000. године разматрала и усвојила "Програм унапређења институционалних, организационих, финансијских и техничких услова за развој малих и средњих предузећа", који је остао недоречен, првенствено у погледу његове "обавезности" у будућој примени.
2. Устав Републике Словеније, "Урадни лист Републике Словеније", 33/1991, члан 74.
3. Конституција Росийской Федерации, Росийские вести, Но. 251/1993, члан 34.
4. Федеральный закон о государственной поддержке малого предпринимательства в Росийской Федерации, "Собрание законодательства Росийской Федерации", 25/1995.

висно од предмета и циља њихових делатности, организационоправних облика и облика својине.

Савезни закон је створио полазне правне претпоставке за пружање финансијско-кредитне подршке предузетницима, радничким фондовима, банкама и другим субјектима, одређујући општи правац државне инвестиционе, организационе, технолошке, кадровске и социјалне политике према приватним предузетницима. Концепција руског законодавца је да се конкретизација и остваривање државних политика врши на регионалном и муниципалном нивоу. Пример за такав приступ пружа град Москва, која је донела посебан Закон о основама малог предузетништва у Москви.⁵⁾

У руској науци има захтева за допуну Савезног закона, првенствено ради увођења додатних критеријума за мала предузећа и за уношење појма "средње предузеће" или "субјект средњег предузетништва" са одговарајућим критеријумима.⁶⁾

Законодавац Русије се у Савезном закону о државној подршци малом предузетништву определио за израз "мало предузетништво" (*малое њредџрини-мајелесџво*), који користи у самом називу закона, али готово без изузетка и у целокупном његовом тексту. Само се у неколико законских одредаба употребљава још израз "мало предузеће" (*малое њредџрияџие*), као синоним за мало предузетништво.

У **Бугарској** није постојао сектор малог бизниса до почетка осамдесетих година XX века. То је последица економске политике која се заснивала првенствено на предностима великих производних могућности. У то време бугарска привреда је структурисана искључиво од великих предузећа и великих пословних система. Резултат таквог приступа је да су потрошачи били лишени низа неопходних производа. Ради превазилажења наведене привредне структуре предузећа и супростављања наведеној тенденцији недостатка животних производа, државни органи Бугарске су започели доношење подзаконских прописа. Њихов циљ се исцрпљивао "у стварању (државног) сектора малих и средњих фирми", која би била способна да узму учешће у тржишној привреди.⁷⁾ Тек почетком деведесетих година XX века, у Бугарској започиње процес стварања нормативних претпоставки за оснивање МСП на основама приватне својине и слободне иницијативе.

Бугарска се одлучила да материју МСП уреди законом, после њиховог готово двадесетгодишњег подзаконског регулисања. Донетим Законом о малим и средњим предузећима (1999)⁸⁾ је уређено спровођење државне политике у под-

5. М. Г. Лайусџа – Ју. Л. Сџаросџин: Малое предпринимателство, Москва 1998, стр. 62.

6. В. А. Колесников – Л. Колесникова: Малый и средний бизнес: эволюция понятий и проблема определения, Вопросы экономики, 7/1996, стр. 47; А. Орлов: Малое предпринимательство: старые и новые проблемы, Вопросы экономики, 4/1997, стр. 135-136.

7. Кирил Тодоров: За класификацията на малките и средните фирми, Икономическа мисъл, 4/1999, стр. 58.

стицању оснивања и развоја МСП. Закон има за циљ стварање повољнијег нормативног, институционалног и финансијског окружења оснивања и развоја МСП у Бугарској.

Законодавац Бугарске употребљава доследно израз "мала и средња предузећа" (*мали и средни претпријатија*). Он то чини у самом називу Закона, кроз садржај законских решења, у називу мреже институција (Агенција за МСП, Консултативни савет за МСП), али и у називу поглавља о мерама подршке (Мере подстицања оснивања и развоја МСП).

Словенија има дугогодишњу традицију у регулисању области малог бизниса, како у периоду док је била у саставу некадашње СФР Југославије, тако и у периоду после стицања међународноправног статуса самосталне и независне државе.

Доношењем Устава Републике Словеније (1991), стара концепција привређивања ("удружени рад") замењена је новом ("предузетништво").⁹⁾ Убрзо је донет Закон о развоју мале привреде, када је концепција "удруживање рада и средстава у личној својини" замењена концепцијом "предузетништво у малој привреди на основама приватне својине".

Тадашње самостално Министарство за малу привреду, припремило је закон о малој привреди, који је Народна скупштина Словенија усвојила под називом Закон о развоју мале привреде (1991).¹⁰⁾ Законом су уређене мере унапређивања развоја и оснивања предузећа, занатских задруга и физичких лица која обављају привредну делатност (тзв. јединице мале привреде). Такође, Законом се утврђени циљеви и мере подстицања развоја мале привреде.

Законом се у његовом називу и у његовој садржини, али и за називе институција за развој мале привреде користи синтагма "мала привреда" (*мало гасиодарство*). Доношењем Закона о привредним друштвима (1993),¹¹⁾ законодавац Словеније је одступио од концепције "право предузећа" и прешао на концепцију "право привредних друштава". Уместо израза "мала привреда" и "јединице мале привреде", разумљиво је што се користе изрази "привредна друштва" и "мало друштво" (*мајхно дружба*). У контексту интеграције и сарадње са Европском унијом, Словенија је закључила уговор о придруженом чланству са Европском унијом, 17. маја 1995. године.¹²⁾ Сагласно усвојеној терминологији те регионалне организације, у Уговору се користи израз "мала и средња предузећа" (*small and medium-sized enterprises*). Такође, у владином Закључку бр. 4/99 Савета о при-

8. Закон за малките и средните предприятия, "Държавен вестник", 84/1999 и 80/2000.

9. "За предузетништво је карактеристично да изискује велику слободу у стваралаштву, а услов за то су реалне економске и правне категорије, те одбацивање теорије коју не потврђује реалан живот, јер таква теорија мења се у догму". Јанез Шинковец: Мала привреда и ревизија законодавства, Пракса, 4/1989, стр. 87.

10. Закон о развоју малега господарства, "Урадни лист Републике Словеније", 18/1991.

11. Закон о господарских дружбах, "Урадни лист Републике Словеније", 30/1993, 29/1994, 82/1994, 20/1998, 84/1988, 6/1999, члан 51.

друживању између ЕУ и Словеније (1999) користи се израз "мала и средња предузећа" (mala in srednja podjetja - МСП).¹³⁾

Словенија је поред закона донела и већи број подзаконских прописа о МСП.¹⁴⁾

Чешка је донела Закон о државној помоћи малим и средњим предузећима (1992),¹⁵⁾ који је мали по обиму и начелног је карактера. Циљ наведеног закона је да олакша оснивање и развој МСП на економској основи, која обављају делатност и имају седиште на територији Чешке републике. Чешки законодавац је у називу Закона и у његовом првом члану употребио израз "мала и средња предузећа" (malé a střední podnikáte), да би га у наставку текста скратио у назив "предузеће", које је дефинисао искључиво на основу критеријума броја запослених.

У **СР Југославији** и републикама у њеном саставу до данас није донет посебан закон о МСП. Оснивање и пословање МСП, задруга и радњи у оквиру малог предузетништва, уређено је непосредно и посредно, већим бројем савезних и републичких прописа, као и прописима јединица локалне самоуправе.

-
12. Europe Agreement Establishing an Association Between the European Communities and there Member States, Acting within the Framework of the European Union, of the one Part, and the Republic of Slovenia, of the other Part (17.05.1995), члан 91, Правна факултета - University of Maribor - Faculty of Law, Summer School in the Law of the European Community, Maribor, September 16-27, 1996, ТЕМПУС.
  13. Sklep št. 4/99 Pridružitvenega saveta med EU in Slovenijo z dne 30. 9. 1999, s katerim se sprejema določila in pogoji sodelovanja Slovenije pri programu Skupnosti na področju malih i srednjih podjetij, "Uradni list Republike Slovenije", 96/1999.
  14. Тако, влада Републике Словеније је донела Одлуку о мерилима и условима за додељивање средстава за убрзавање развоја и оснивање јединица мале привреде (Sklep o merilih in pogojih za dodeljevanje sredstev za pospeševanje razvoja in ustanavljanja enot malega gospodarstva, "Uradni list Republike Slovenije", 20/1991), Одлуку о оснивању Центра за унапређење мале привреде (Odlok o ustanovitvi pospeševalnega centra za malo gospodarstvo, "Uradni list Republike Slovenije", 61/1992 i 68/1996) и Акт о оснивању Јавног фонда Републике Словеније за развој мале привреде (Akt o ustanovitvi Javnega sklada Republike Slovenije za razvoj malega gospodarstva, "Uradni list Republike Slovenije", 96/2000 и 108/2000), а Министарство финансија је донело Одредбу о начину давања субвенција, дотација и других преноса из средстава буџета Републике Словеније (Odredba o načinu oddajanja subvencij, dotacij in drugih transferov iz sredstev proračuna Republike Slovenije, "Uradni list Republike Slovenije", 5/1998). Министар за малу привреду је донео Правилник о додељивању државне помоћи у области мале привреде (Pravilnik o dodeljevanju državnih pomoči za področje malega gospodarstva, "Uradni list Republike Slovenije", 103/2000). На локалном нивоу, на пример, донета је Одлуку о оснивању Центра за развој мале привреде Љубљана, д.о.о. (Odlok o ustanovitvi Centra za razvoj malega gospodarstva Ljubljana, d.o.o., "Uradni list Republike Slovenije", 68/1999) и Статут Центра за развој мале привреде Љубљана, д.о.о. (Statut Centra za razvoj malega gospodarstva Ljubljana, d.o.o., "Uradni list Republike Slovenije", 106/2000).
  15. Zákon 299/1992 o státní podpoře malého a středního podnikání, "Sbírka zákonu, 62/1992.

2. Критеријуми за класификацију предузећа по величини

Изучавање критеријума за класификацију предузећа по величини је потреба и резултат науке, законодавства и праксе. Без објективно утврђених критеријума за класификацију предузећа по величини нема поуздане статистичке основе и квалитетних научних и стручних истраживања. Квалитетна истраживања и релевантни статистички подаци су основа за израду прописа, као правне претпоставке за остваривање стратегије и политике о МСП.

У прилог класификације предузећа на микро, мала, средња и велика могу се изнети основни економски и правни аргументи, који се огледају нарочито у овоме: 1) класификација је неопходна да би могло да се одреди место и "моћ", односно значај сваке категорије предузећа по величини у националном и међународном пословном окружењу, макар и на основу ограничених унутрашњих критеријума; 2) класификација је нужна и за потребе статистичког праћења одговарајућих групација предузећа; 3) класификација је потребна државним и управним органима који су задужени за подршку МСП; 4) класификација је потребна ради научног и стручног истраживања МСП; 5) настојање да се успостави општеприхваћена класификација предузећа по величини је неопходан услов за њихово упоређивање и анализу у међународним оквирима.¹⁶⁾

У привредним структурама развијених земаља послују предузећа различите величине, од микро фирми до великих предузећа. Постојећа и новоснована микро, мала и средња предузећа су од значаја за пословање и развој одређене привредне гране, одређеног региона, односно националне привреде у целини. Развојно-технолошки разлози у развијеним земљама захтевају велики број малих предузећа, као и одговарајућу перманентност у њиховом оснивању и гашењу. Што је степен конкуренције у привреди једне земље виши, утолико је толерантност и међузависност између великих, средњих, малих и микро предузећа већа.

Европска комисија је Препоруком 96/280/ЕЦ (1996) дефинисала израз "мала и средња предузећа (МСП)" њиховим класификовањем (дефинисањем) на основу величине - микро, мала и средња предузећа.¹⁷⁾ Класификација предузећа по величини Европске комисије на микро, мала и средња се користи у прописима (теорији и пракси) држава чланица Европске уније, уз мање или веће изузетке у појединим државама чланицама Уније. И при Организацији за економску сарадњу и развој (ОЕЦД) се врши класификација предузећа по њиховој величини, на основу критеријума броја запослених, на следећи начин: микро, мала, средња и велика предузећа.

Како показује пракса у свету, основни критеријум на основу којег се предузећа различитих правних облика разврставају по њиховој величини је, првен-

16. Упореди Кирил *Тодоров*: оп. цит., стр. 47.

17. Commission Recommendation of 3 April 1996 concerning the definition of small and medium-sized enterprises (96/280/EC), Official Journal of the European Communities, L 107, 30. 04.1996, str. 4-9. – V. Aneks, члан 1. тачку 1.

ствено, број запослених лица. Полазећи од тог критеријума, под малим предузетништвом се подразумева привредна делатност коју обавља појединац, мања група лица или предузеће, којим управља један власник. Поред критеријума броја запослених, за класификацију предузећа по величини служе и друга општа мерила: висина статутарног капитала, величина aktive, обим промета (приходи, добит). Такође, често примењивани критеријуми за класификацију предузећа по величини су и ови: једногодишњи промет, једногодишња добит и величина имовине предузећа.

Све што је напред констатовано за тржишно развијене земље, од краја осамдесетих и почетком деведесетих година XX века почињу да упражњавају земље у транзицији. На пример, бугарски законодавац је у МСП сврстао микро предузећа, мала предузећа и средња предузећа. Просечан број запослених је узет као критеријум класификације за микро предузећа - до 10 лица, а за мала и средња предузећа се захтева кумулативно испуњење три различита критеријума, од којих је један алтернативан, и то: просечан број запослених, годишњи промет предузећа или вредност њихових основних средстава (имовина предузећа) и њихова самосталност.

Словенија нема посебан закон којим су уређена мала и средња предузећа, али су у Закону о привредним друштвима утврђени критеријуми за класификацију привредних друштава по величини, на мала, средња и велика друштва.¹⁸⁾ Законом о развоју мале привреде је прописано да се његове одредбе примењују само на предузећа са одређеним бројем запослених и на физичка лица.¹⁹⁾

Чешки законодавац је за основ класификације МСП узео само један критеријум, и то број запослених у предузећу - предузећа са највише 500 запослених. Такво законско решење је непрецизно, има ограничену употребну вредност и представља најлошију законску одредбу у контексту целокупне његове садржине.²⁰⁾

Одредбама југословенског Закона о рачуноводству²¹⁾ су утврђени критеријуми за одређивање величине предузећа (број запослених радника, годишњи остварени укупан приход и вредност пословне aktive) и за њихову статистичку обраду и праћење.²²⁾

18. Закон о привредним друштвима Словеније, члан 51.

19. Закон се примењује на: 1) предузећа која имају 125 запослених у делатностима саобраћаја и веза, у трговини на велико, угоститељству и туризму, занатству и делатностима сличним занатским, као и у посебним услугама, стамбено-комуналним делатностима и уређења простора, финансијским, техничким и пословним услугама; 2) предузећа која имају до 50 запослених у делатностима индустрије, рударства и грађевинарства; 3) занатске задруге; 4) физичка лица која обављају регистровану привредну делатност. - Закон о развоју мале привреде Словеније, члан 2.

20. Закон о државној помоћи малим и средњим предузећима Чешке, члан 1.

21. "Службени лист СР Југославије", 46/1996 и 60/1996.

22. В. детаљније о овом питању Љубиша Дабич: Појам и правне карактеристике малих предузећа, Право и привреда, 5-8/2000, стр. 192-197.

3. Правноорганизациони облици за мала и средња предузећа

Земље Централне и Источне Европе које су после Другог светског рата напустиле тржишни начин привређивања, предузетништво и приватну својину, оне су тим поступком одустале и од класичних правноорганизационих облика за привређивање, тј. од индивидуалног трговца и трговачког друштва. Крајем осамдесетих година XX века, привреде ових земаља крећу у транзицију, односно у повратак на тржишне услове пословања, предузетништво и приватну својину. Изградња тржишне привреде је претпостављала доношење новог привредног законодавства ради тржишног начина привређивања. Поједине земље у транзицији су донеле трговачке законе, односно законе о трговачким друштвима (Чешка, Бугарска, Хрватска, Македонија), односно законе о појединим облицима трговачких друштава (Руска Федерација). Друга група земаља је донела законе о привредним друштвима (Мађарска, Словенија, Федерација Босне и Херцеговине). Трећа група земаља је донела законе о предузећима (СР Југославија, Литванија²³). Тим законима је уређен индивидуални предузетник (трговац) и привредна (трговачка) друштва, с тим да су поједине земље посебним прописима ближе уредиле правноорганизационе облике за задругарство и индивидуално предузетништво.

Правни положај индивидуалног предузетника и предузећа, независно од њихове величине, првенствено је одређен њиховим правноорганизационим обликом. У зависности од тога да ли је МСП регистровано у облику трговачког друштва (ортачко друштво, командитно друштво, командитно друштво на акцији, друштво са ограниченом одговорношћу, акционарско друштво), задруге (занатске или неког другог типа) или индивидуалног предузетника (индивидуалног трговца), зависиће и њихов правни положај, и то у вези са оснивањем, регистрацијом, правним субјективитетом, органима управљања, пословођења и надзора, одговорношћу према трећим лицима, могућношћу иступања у правном промету и са закључењем уговора.

Независно од назива привредних субјеката за МСП и од коришења различитих назива за означавање индивидуалног предузетништва, задругарства и колективног предузетништва-предузећа (погон, радна јединица, радионица, сервис, канцеларија, ординација, микро предузеће, породично предузеће, мало предузеће, једночлано-једноперсонално-индивидуално предузеће, задруга, предузеће, привредно друштво, трговачко друштво) и од величине предузећа (микро, мало, средње), за правну теорију, законодавство и праксу су од првенственог значаја правноорганизациони облици у којима се оснивају, региструју и послују МСП. Изабрани правни облик за МСП непосредно утиче на његов правни положај и субјективитет.

23. Закон о предузећима Литваније (2000) је ступио на снагу 1. јануара 2001. године. – Ново законодавство у Литванији, Право и привреда, 1-2/2001, стр. 92-93.

Начелно, предузећа уопште, а тиме и МСП, оснивају се и региструју у неки од правних облика за **привредна (трговачка) друштва**, у складу са прописима о друштвима, имају или немају својство правног лица и уписују се у судски или други регистар код надлежног органа. Највећи број МСП у тржишно развијеним привредама традиционално започиње посао у правноорганизационом облику индивидуалног трговца или неког од облика друштва лица²⁴⁾ (ортачко друштво, командитно друштво), односно занатлије или занатске задруге. Са развојем пословања субјеката малог предузетништва, они се временом трансформишу у неки од облика друштва капитала (командитно друштво на акције, друштво са ограниченом одговорношћу, акционарско друштво).

У упоредном праву су **задруге** посебан правноорганизациони облик за обављање пословања у области малог бизниса. Задруге су као правна форма организовања карактеристичне за занатство, пољопривреду, рибарство, стамбену изградњу и неке друге делатности.

Индивидуални трговац (предузетник) је физичко лице које се у виду занимања бави трговином, у своје име и за сопствен рачун, у циљу остваривања профита. Индивидуални трговац је правна категорија, чије порекло досеже у време настанка трговачког права (*ius mercatorium*) и када је то право имало сталешки карактер - право трговца.²⁵⁾ Појавом унутрашњих закона, пре свега у земљама Западне Европе, крајем XVIII и почетком XIX века, сталешко "право трговца" прерасло је у "право трговине", у нову грану права - трговачко право.²⁶⁾ Иначе, то је период потребе за концентрацијом капитала ради организовања производње за непознатог купца, што је довело до удруживања трговаца појединачно у трговачка друштва.

Да ли у страној пракси постоје посебни правноорганизациони облици за МСП? Одговор на постављено питање је одречан. И у упоредном праву нису познати посебни, специфични, правноорганизациони облици за МСП, а не постоје заговарања од теоретичара да се такве правне форме обликују. Напросто, за тако нешто нису показали интерес ни мали предузетници. Досадашња пракса је потврдила да постојећи, традиционални, правни облици за МСП задовољавају захтеве малих предузетника. Због тога се може констатовати: у свету се МСП користе правноорганизационим облицима који су познати за колективно предузетништво, задругарство и индивидуално предузетништво. У начелу, то су сви правни облици привредних друштава, задруга и индивидуалних предузетника. Ипак, у савременом законодавству има незнатних одступања од напред изнетих констатација, преваходно у вези са правноорганизационим облицима за пружање услуга у области слободних професија. Реч је о законском уређењу модифи-

24. Paul Burns and Jim Dewhurst (Eds): Small Business in Europe, London 1986, стр. 57.

25. Стрезо *Сирезоски*: Трговац, трговачка друштва и њихово удруживање у капиталистичким земљама, Нови Сад 1977, стр. 5.

26. Луција *Сирировић-Јовановић*: Трговац појединачно, предузетник или индивидуални привредник, Правни живот, 11/1996, стр. 145.

кованих облика друштва лица и друштва капитала за пружање професионалних (интелектуалних) услуга.²⁷⁾

Који се све привредни субјекти подводе под МСП, који су њихови правноорганизациони облици, какве су правне природе, каквог су својинског карактера, правног субјективитета итд., питања су која су од изнетног значаја за ову правну анализу. У страном праву се под субјекте малог предузетништва подводе мала предузећа са и без својства правног лица, задруге са својством правног лица, као и индивидуални предузетници који немају својство правног лица. На пример, у анализираном бугарском закону о МСП, законски израз "мала и средња предузећа" обухвата микро, мала и средња предузећа. Сва та предузећа треба да испуне законом утврђене услове, како би могла да се сврстају у неку од поменутих категорија предузећа по величини. Такође, поменути закон о МСП је дефинисано "предузеће", које обухвата "свако лице - трговца, сагласно члану 1. Трговачког закона".²⁸⁾ Тумачењем наведеног законског решења о МСП, истовремено стављајући његову садржину у контекст одредбе члана 1. Трговачког закона, долази се до закључка да је бугарски законодавац под изразом "предузеће" (у контексту МСП) обухватио све правне облике трговачких друштва, затим задруге, са изузетком задруга за стамбену изградњу, и трговце у својству физичких или правних лица.²⁹⁾ Идентично решење по садржини има и Словенија, чији је законодавац употребио израз "јединице мале привреде", којим су обухваћена предузећа, занатске задруге и појединци-приватници, који послују у одређеним привредним делатностима и са одређеним бројем запослених.³⁰⁾ Законом о малом предузетништву Русије се захтева да мала предузећа са својством правног лица испуне два услова (висина учешћа у статутарном капиталу предузећа и просечан број запослених за извештајни период) и да се по карактеру своје делатности сматрају трговинским, односно привредним организацијама које имају својство правног лица. Тако законом одређена мала предузећа се могу оснивати, регистровати и пословати у неки од правних облика трговачког друштва. Законодавац Русије је под субјекте малог предузетништва подвео и "физичка лица која обављају предузетничку делатност без оснивања правног лица",³¹⁾ која су дужна да се региструју код надлежног извршног органа субјекта Руске Федерације, односно органа локалне самоуправе.

Задруге се у упоредном праву оснивају и региструју у складу са одредбама посебног унутрашњег прописа о задругама или са одредбама закона о трговачким друштвима. Задруге имају својство правног лица и уписују се у одговарајући регистар. Поједине истраживане земље Централне и Источне Европе (Мађар-

27. В. Драгана *Кнежић-Појовић*: Увођење друштва капитала у свет слободних професија, *Правни живот*, 10/1997, стр. 985-996.

28. Закон о малим и средњим предузећима Бугарске, Допунска одредба, параграф 1. тачка 1.

29. Трговски закон, "Државен вестник", 48/1991, члан 1-2.

30. Закон о развоју мале привреде Словеније, чл. 1 и 2.

31. Савезни закон о државној подршци малом предузетништву у Руској Федерацији, члан 3.

ска, Бугарска, Словенија, Руска Федерација) имају посебне законе о задругама, односно о занатству и занатским задругама, док је Руска Федерација занатске задруге уредила Грађанским закоником.³²⁾ Развијене западне земље (Италија, Француска, Белигија) уређују задруге у оквиру трговачких законика, а Швајцарска у оквиру Закона о облигацијама.³³⁾ Карактеристичан је пример Јапана, где је у оквиру прописа о вођењу и организацији малог бизниса донет Закон о задружним малим и средњим предузећима (1949), којим је дато право малим предузетницима да оснивају "чисто задружне организације".³⁴⁾

Индивидуални предузетник је назив и правноорганизациони облик за физичко лице које обавља регистровану привредну делатност и које је дужно да се региструје код надлежног органа. Материја о индивидуалном предузетнику се у анализираном страном праву земаља Централне и Источне Европе регулише одредбама трговачког закона (Бугарска, Хрватска, Македонија), одредбама закона о привредним друштвима (Словенија, Федерација Босне и Херцеговине), грађанског законика (Руска Федерација) и/или одредбама посебног законодавства (Мађарска, Хрватска, Република Србија, Република Црна Гора).

4. Мрежа институција за подршку малих и средњих предузећа

Већи број земаља у свету има успостављену мрежу институција за подршку МСП. То су држава и њени органи и организације, као и регионални и локални органи и организације. Најчешће се јављају три институционална облика: 1) агенција за МСП као самостална институција, 2) агенција за МСП у саставу неког министарства, и 3) посебно министарство за МСП (предузетништво) или управа за мали бизнис.³⁵⁾ Други аутори су мишљења да се најчешће јављају ова три институционална облика: 1) посебно министарство за МСП, 2) агенција за

32. По одредбама мађарског Закона о задругама (1992), задруга је заједница настала на основу слободе удруживања и на основу самопомоћи, која у интересу чланова обавља привредне и друге делатности на основу личног рада и улагања личне имовине чланова у оквирима њихове демократске самоуправе. У бугарском Закону о задругама (1999), задруга је дефинисана као "добровољно удружење физичких лица са променљивим капиталом и са променљивим бројем чланова, који узајамном помоћи и сарадњом обављају трговинску делатност". У руском Грађанском законнику (1994) занатска задруга се дефинише као "добровољно удружење грађана на основу чланства за заједничку производну или другу привредну делатност (производња, прерада, индустријске радионице, пољопривредна и друга производња, трговина, угоститељство, занатске и друге услуге), заснована на личном и другом учешћу њених чланова.

33. Мирко *Васиљевић*: Привредна друштва - домаће и упоредно право, Београд 1999, стр. 423, фуснота 1.

34. В. *Hidetaka Saeki*: Small and Medium-Sized Businesses, XI 9-13-15. General Editor *Zenataro Kitagawa*: Doing Business in Japan, Matthew Bender 1989 и В. Б. *Рамзес*: Мелкие и средние предприятия в послевоенной Японии, Москва 1965, стр. 134.

35. Драган *Лажовић*: Приватизација и предузетништво путоказ профиту, Подгорица 1998, стр. 123.

МСП, и 3) фондови за МСП.³⁶⁾ Наведене институције имају основни задатак да координирају, помажу, усмеравају, контролишу, прописују стандарде и образују неопходне институције, као и да сарађују са МСП.

У мрежу институција за подршку МСП улазе и јавне установе, приватне профитне и непрофитне установе и институције, пословне банке и друге финансијске организације, велики пословни системи, велика предузећа и други субјекти. Одређени број институција је изван организационог састава јавне управе, које су по свом карактеру невладине и непрофитне. То су разне асоцијације, удружења, савези, пословне заједнице са одговарајућим пословима и задацима у области подршке развоју МСП.

Институције за подршку МСП могу бити по свом карактеру државне и парадржавне, државне и приватне, профитне и непрофитне, оперативне и образовне или консултантске и сл.

У земљама са тржишно развијеном привредом постоји мрежа институција за подршку развоју МСП (агенције, фондови, специјализоване банке), а инструментима финансијске и економске политике пружају се значајне олакшице и подстицаји образовању информатичких, консултантских, финансијских и образовних институција ради пружања услуга МСП.

У земљама Централне и Источне Европе, чије се привреде налазе у транзицији, мрежа институција за подршку развоју МСП је у зачетку или се ради на њеном ширењу. Уз помоћ међународних организација, стварају се претпоставке за утврђивање политике развоја МСП и за реструктурирање привреде у корист МСП, убрзаним процесом приватизације државне (друштвене) својине. Иначе, највећи број земаља у транзицији се обавезао "европским споразумом" да ће усвојити и реализовати стратегију и политику подршке МСП.³⁷⁾ На пример, сагласно Европској унији, у унутрашњим прописима о МСП земаља тзв. Вишеградске групе (Пољска, Чешка, Мађарска, Словачка) већ раде институције, усмерене у шест главних праваца, под овим називом: институционалне структуре, финансијски инструменти, порески преференцијали, подршка МСП у радно-правној и социјалној области, системи за "појевтињење" предузетничких кредита и кредитних гаранција малом бизнису.³⁸⁾

Бугарска је законом о МСП основала Агенцију за МСП са својством правног лица, образовала је Консултантски савет за МСП и утврдила вођење Реги-

36. Драгана *Кнежић-Појовић*: Институционалне форме за подршку оснивања малих предузећа, Право и привреда, 5-8/2000, стр. 176.

37. "Није случајно да помоћ из иностранства у реформисању привреда земаља Средње и Југоисточне Европе увек садржи подршку малим и средњим предузећима. Та подршка је укључена у основне саветодавне пројекте, у међународне програме (у том смислу програм ФАР) и присуство као важан елемент у двостраним и многостраним међувладиним уговорима између бивших социјалистичких држава и земаља Европске уније о саветодавној, техничкој и финансијској помоћи". – Пламен *Пъчев*: Законът за малките и средните предприятия – закъснял опит за нормативно уреждане, Икономическа мисъл, 2/2000, стр. 48.

38. Пламен *Пъчев*: оп. цит., стр. 61.

стра за МСП. У Руској Федерацији се унапређује државни систем институционалног обезбеђења функционисања тржишне инфраструктуре за мале предузетнике у облику комплекса министарстава и државних комитета са пословима и задацима који одговарају тржишној привреди и улози државе у њој. Уз велике тешкоће, али постепено, Русија ствара услове за тржишну инфраструктуру, као најважнију претпоставку за активно тржишно прикупљање приватног капитала и за обављање редовне предузетничке делатности. Упоредо са правном, држава укључује и преузима на себе информациону, технолошку, царинску подршку новоснованим МСП.³⁹⁾ У Чешкој нису Законом основане и уређене институције за подршку МСП, већ су та питања препуштена влади Чешке републике. Иначе, већ је образован одређени број специјализованих институција за подршку оснивању и развоју МСП, како на централном, тако и на регионалном и локалном нивоу. Специјализоване институције је образовала држава уз финансијску и техничку помоћ *Phare програма Европске уније*.

У СР Југославији не постоји специјализована институција која би се бавила подстицањем оснивања МСП и развојем малог предузетништва. Такође, СР Југославија у досадашњој организацији министарстава и других савезних органа и организација није имала посебно министарство, други савезни орган или организацију надлежну за МСП, а у оквиру надлежности савезних министарстава за привреду и развој, као и Савезног завода за развој и економску политику, није било посебног помињања МСП. И најновија Уредба о Савезној влади⁴⁰⁾ не садржи изричите одредбе о МСП и о предузетништву, при уређивању организације и надлежности савезних министарстава, других савезних органа, савезних организација и служби.⁴¹⁾ Недавно је Влада Републике Србије донела Уредбу о Генералном секретаријату и другим службама Владе Републике Србије (2001),⁴²⁾ којом је оформила посебну стручну службу за прикупљање сазнања и података, за обраду и припрему програма који су од значаја за унапређење рада органа државне управе у области МСП, под називом Агенцију за развој малих и средњих предузећа.⁴³⁾

4.1. Министарство за МСП - Поједине земље су образовале посебна министарства за МСП, односно за предузетништво (Хрватска) или су у надлежност тог министарства укључиле још неке послове, на пример, послове туризма (Словенија). Образовањем посебног министарства за предузетништво материја о МСП се подиже на виши ниво. За успешно управљање развојем МСП, треба да постоји самосталност институција унутар мреже институција за МСП, јасна подела послова и задатака и разграничење њихових надлежности, као и обавеза да се минимизирају трошкови друштвене организације и максимизирају укупни ефекти.

39. А. Виленский: Пардоксы государственной поддержки частного бизнеса, Вопросы экономики, 6/1997, стр. 111.

40. "Службени лист СР Југославије", 67/2000.

Хрватска је Законом о организацији и надлежности министарстава и државних управних организација⁴⁴⁾ образовала Министарство за занатство, мало и средње предузетништво. Посебном уредбом је уредила унутрашњу организацију Министарства за занатство, мало и средње предузетништво.⁴⁵⁾ Том уредбом је организовала 5 управних организација (управе за занатство, задруге, мало и средње предузетништво, међународну сарадњу и за управне и нормативне послове) и 2 управне јединице (кабинет министра и секретаријат министарства) за обављање послова из надлежности Министарства. При управи за мало и средње предузетништво организовано је 5 посебних одељења, и то: одељење за развој малог и средњег предузетништва, одељење за унапређење и информисање, одељење за спровођење стратегије развоја малог и средњег предузетништва, одељење за реструктурирање малог и средњег предузетништва, одељење за међународну сарадњу.

У Словенији је Министарство за малу привреду и туризам “матично” министарство за МСП. Његова улога је да прати развој мале привреде отварањем но-

41. Република Србија је крајем 1992. године, по први пут, Законом о изменама и допунама Закона о министарствима (“Службени гласник Републике Србије”, 87/1992), оформила посебно Министарство за приватно предузетништво са значајним делокругом послова (Закон о министарствима Републике Србије, “Службени гласник Републике Србије”, 7/1991, 8/1991, 44/1991. и 87/1992). Почетком 1997. године, Република Србија је укинула Министарство за приватно предузетништво и његове послове пренела на новоформирано Министарство за економску и власничку трансформацију, на основу Закона о изменама и допунама Закона о министарствима (“Службени гласник Републике Србије”, 5/1997). Јануара 2001. године, Република Србија је на основу Закона о изменама и допунама Закона о министарствима (“Службени гласник Републике Србије”, 4/2001) укинула Министарство за економску и власничку трансформацију. Наведеним законом је истовремено образовала Министарство за привреду и приватизацију, којем је стављено у делокруг да обавља и послове “предлагања мера економске политике за развој малих и средњих предузећа”. Република Црна Гора у досадашњој организацији и начину рада државне управе (од 1993. године) није образовала посебно министарство, управу, секретаријат или управну организацију за МСП. Није било одредаба које се изричито тичу МСП у оквиру надлежности министарстава надлежни за индустрију, привреду, пољопривреду, туризам и трговину и Републичког секретаријата за развој (Уредба о организацији и начину рада државне управе, “Службени лист Републике Црне Горе”, 8/1993, 39/1993, 19/1995, 13/1996, 24/1996, 7/1997, 13/1998, 27/1998, 38/1998, 18/1999 и 31/1999).
42. “Службени гласник Републике Србије”, 15/2001 и 16/2001.
43. Агенција за развој малих и средњих предузећа је овлашћена за ове послове: израда и предлагање програма за распоређивање међународне помоћи, праћење њиховог остваривања и предлагање мера одговарајућим органима, расписивање јавних конкурса за коришћење средстава помоћи, израда и предлагање програма за развој приватног предузетништва и сарадња са одговарајућим организацијама у свету и вршење других послова по захтеву Владе и одговарајућег министарства.
44. Закон о устројству и дјелокругу министарства и државних управних организација, “Народне новине”, 48/1999 и 15/2000.
45. Уредба о унутарњем устројству Министарства за обрт, мало и средње предузетништво, “Народне новине”, 27/2000 и 56/2000.

вих радних места, доношењем мера подстицања конкуренције и увођења нових производа и технологија. Такође, наведено министарство координира рад са другим државним органима, организацијама и другим партнерским институцијама у области мале привреде и активно сарађује у државном програму о преузимању правног поретка Европске уније. Министарство за малу привреду и туризам је носилац система подршке МСП и у том послу се повезује са другим институцијама за подршку и надлежним министарствима.

Словенија је у оквиру Министарства за малу привреду и туризам обликовала организацију система помоћи за развој мале привреде, у намери да омогући даљи успешан раст малих предузећа. Министарство настоји да предузетницима обезбеди брз и једноставан приступ жељеној информацији, ради отклањања бирократског деловања на регионалном и локалном нивоу, као и у циљу ефикасног повезивања посебних организација и државних органа у јединствену мрежу за подршку МСП.⁴⁶⁾⁶

4.2. *Државни орѓани и орѓанизације* - У западним земљама, а још више у земљама у транзицији, не може се замислити промовисање малог бизниса, односно подршка развоју МСП без активности њихових влада и надлежних министарстава и управних организација. Владе непосредно, и преко својих министарстава и посебних организација, доносе мере подршке и развоја МСП. Те мере су вишестране, разноврсне, различитог трајања и карактера, а манифестују се у неколико праваца: доношење стратегије, утврђивање политике, доношење подзаконских прописа, доношење конкретних мера. Примера ради, у структури савезних органа Руске Федерације, у регулисању и подршци малом предузетништву посебан значај имају највиши законодавни и извршни органи државе: председник Русије, Државна дума и Савет Федерације, влада Русије. Не мање важну улогу у припреми прописа има апарат владе Русије и управа председника Русије. При председнику Русије је основан Државни комитет за подршку и унапређење малог предузетништва, чији су послови и задаци као и основни механизми делатности тог органа уређени Уредбом о Државном комитету Руске Федерације за подршку и унапређење малог предузетништва (1995).⁴⁷⁾ Органима извршне власти Русије (влада, министарства, органи и организације), законом је стављено у дужност остваривање политике државне подршке МСП. Истовремено, водећа улога у стварању мреже институција за подршку малог предузетништва има законодавна и извршна власт субјеката Руске Федерације, који образују институције за регионалне потребе. У поређењу са савезним органима власти, регионалне институције за подршку МСП боље познају проблеме са којима се сусрећу предузетници у обављању делатности. Регионалне институције могу мере подршке МСП остваривати непосредније, уз могућност њиховог усмеравања на

46. Republika Slovenija - Ministarstvo za malo gospodarstvo in turizem: Мало gospodarство в Словенији (паралелан текст на словеначком и немачком језику), 1999. године, стр. 10.

47. М. Г. Лајусіа – Ю. Л. Сіпаросіин: оп. цит., стр. 83.

жељене адресе. Искуство Москве сведожи да је регионална структура много ефикаснија, да је мање бирократска и ближа предузетницима.⁴⁸⁾

4.3. *Агенција за МСП* - У тржишно развијеним земљама постоји организована мрежа институција, укључујући специјализоване агенције, чији је задатак да обезбеђују услове за подршку и развој МСП. Израз "агенција" је правни институт који је својствен првенствено систему *common law*-а.

У земљама Централне и Источне Европе већ су образоване одговарајуће специјализоване институције за развој МСП, међу којима посебно место и значај имају националне агенције за МСП. Њихов основни задатак је старање о развоју МСП, уз истовремену подршку, координирање, усмеравање и контролу развоја МСП, у складу са потребама друштвеног, регионалног и гранског привредног развоја једне земље.

У земљама у транзицији, агенције за МСП се најчешће оснивају *ex lege* или на основу посебне одлуке владе. Агенције за МСП могу бити при влади, у саставу неког од министарстава (министарство за индустрију, министарство за индустрију и трговину) или могу бити као самостална јавна установа (завод, агенција). Како запажају поједини аутори, по свом карактеру агенција "треба да обезбеђује економску и правну климу, да буде трансмисија између МСП и владе, као и да утврђује државну политику за сектор малог бизниса".⁴⁹⁾ Агенција може бити профитна, непрофитна или са неким елементима профитне организације. У погледу правног субјективитета, агенција може бити са и без својства правног лица. Агенција може да има споствену организацију.

Бугарска је најпре основала Агенцију за мала и средња предузећа при Министарству за индустрију. Доношењем закона о МСП, наведена агенција је престала са радом а њена права и обавезе су прешла на новоосновану Агенцију за мала и средња предузећа при Министарском савету (влада).⁵⁰⁾ Агенција има својство правног лица, а председнику Агенције је дато нарочито место, улога и овлашћења, што јој даје посебан карактер. Законодавац Бугарске је нашао за потребно да у закону о МСП уреди детаљније место и улогу председника Агенције, кога именује председник владе, са његовим широким овлашћењима која извиру из закона, уз могућност да се у својој делатности помаже администрацијом Агенције. Овакав приступ у регулисању статуса председника Агенције је карактеристичан за системе административног начин управљања и организације, за централзацију послова и задатака на једном месту и у једној личности, као и за државне институције (органе, организације) које се у погледу организације налазе у саставу неког државног органа. Шта више, у комплексној експертској оцени о бугарском закону о МСП, коју је изнео руководилац гранског саве-

48. М. Г. Лајусџа – Ју. Л. Сџаросџин: оп. цит., стр. 89.

49. Пламен Пџчев: по. цит., стр. 49.

50. Закон о малим и средњим предузећима Бугарске, Прелазне и завршне одредбе, параграф 2.

за о малом бизнису, изнето је мишљење да је поменути закон “цементирао статус Агенције за МСП у систему државне администрације”.⁵¹⁾

Влада Републике Словеније је одлуком основала Центар за унапређење мале привреде, крајем 1992. године. Центар је основан као јавна установа (јавни завод), са задатком да се стара о развоју, организацији и управљању подстицајно-саветодавном мрежом у Словенији, за њено међународно заступање и за обезбеђење стручног и техничког повезивања са сродним мрежама и организацијама за унапређење у свету. Завод је правно лице са правима, обавезама и одговорностима који су утврђени законом и одлуком владе.⁵²⁾

У Чешкој је основана Агенција за развој предузетништва при Министарству за индустрију и трговину, као непрофитна организација, чија је делатност да пружа подршку развоју предузетништва. Ову агенцију је основала држава у финансијску подршку *Phare* програма Европске уније.

4.4. Савети за развој МСП - Савет за развој МСП је стручно и консултативно тело (орган) које има самосталност и сопствену организацију или се налази у саставу неког државног органа, јавне установе или агенције за МСП. Чланови Савета су по правилу еминентни стручњаци за област малог бизниса, као и представници државних органа, привредних комора и других интересних удружења, банака и пословних удружења.

Полазећи од позитивног законодавства појединих земаља у транзицији, стручно-консултативном телу за МСП се даје различит назив, статус и карактер. Тако, на пример, Словенија има стручни савет за претресање питања из области стручних послова Завода. Послови и задаци стручног савета, његов начин образовања и рад уређују се статутом Завода. Бугарска је законом о МСП основала консултативни одбор (савет) за МСП, који је по свом карактеру државно-друштвени саветодавни орган, организационо смештен при председнику агенције за МСП, а у свом саставу има 16 чланова.

4.5. Фондови за подршку МСП - Фондови за подршку МСП могу да се оснивају *ex lege*, одлуком владе или неког министарства, одлуком другог надлежног регионалног органа и органа локалне самоуправе, као и одлуком органа управљања неког другог оснивача. Фондови могу да имају различити значај, а могу да се образују на националном, регионалном и локалном нивоу, као и на нивоу пословног удружења, великог пословног система или великог предузећа. Фондови за подршку МСП могу имати различите називе (фондови за подршку малом предузетништву, фондови за развој мале привреде, фондови за финансирање МСП) и различити карактер својих послова и задатака.

Фондови за подршку МСП могу имати, а не морају, статус правног лица, сопствену организацију и органе управљања, а могу пословати као непрофитна

51. Пламен *Пъчев*: по. цит., стр. 60.

52. В. детаљније *Vožo Marot*: *Vloga Pospeševalnega centra za malo gospodarstvo pri pospeševanju malega gospodarstva*. – Republika Slovenija и Министарство за мало gospodarstvo in turizem: *Spodbude za hitrejši razvoj malega gospodarstva v Sloveniji*, Maribor 1998, стр. 75-80.

организација. На пример, Фонд за подршку малом предузетништву Руске Федерације је "нетрговинска организација" и има својство правног лица. Фонд Републике Словеније за развој мале привреде је основан Законом о развоју мале привреде у циљу убрзања развоја и оснивања јединица мале привреде. Том фонду је дато својство правног лица, а пословање обавља у своје име и за свој рачун. Законом о развоју мале привреде је омогућено општинама да својим одлукама оснивају фондове за развој мале привреде.⁵³⁾

4.6. *Агенција за осигурање кредита и за давање гаранција МСП* - У свету се давање гаранција и осигурање кредита комерцијалних банка које дају МСП остварује преко специјализованих агенција (друштва) и фондова. Агенција за осигурање кредита и гаранције МСП може се основати државним средствима, државним и приватним средствима или само приватним средствима, у облику акционарског друштва или неког другог правноорганизационог облика. У земљама у транзицији се таква агенција оснива, по правилу, буџетским средствима, да би у каснијем периоду прерасла у привредни субјект мешовитог капитала. Ова финансијска институција је потребна ради давања гаранција и осигурање кредитних пласмана комерцијалних банака у МСП.

Институционално давање гаранција и осигурање кредита од комерцијалних ризика умањује пословне ризике банкарским институцијама при кредитирају МСП, чиме се стварају претпоставке кредитирања МСП по нижим каматним стопама. На пример, Хрватска је Законом о Хрватској гаранцијској агенцији⁵⁴⁾ уредила надлежности те агенције. Наведена агенција је донела неколико програма⁵⁵⁾ ради остваривања привредне политике у области унапређивања предузетништва развојем "приватних" трговачких друштава и других правних лица у приватној својини, занатлија које самостално и трајно обављају привредну делатност и других физичких лица која остварују добит обављањем самосталних делатности (слободне професије), као и обављањем делатности пољопривреде и шумарства (предузетници).

Хрватска гаранцијска агенција је на основу донетих програма овлашћена да предузима ове мере: 1) **давање гарација за кредите** које су банке и друга правна лица (кредитори) одобрили предузетницима (гаранције), и 2) **давање бесповратне финансијске помоћи** за умањење трошкова кредита одобрених предузетницима од стране кредитора (помоћ), као што је, на пример, помоћ за саветодавне

53. В. детаљније *Lojzka Podvršnik: Vloga Sklada Republike Slovenije za razvoj malega gospodarstva pri pospeševanju malega gospodarstva. – Republika Slovenija i Ministarstvo za malo gospodarstvo in turizem: Spodbude za hitrejši razvoj malega gospodarstva v Sloveniji, Maribor 1998, стр. 65-74.*

54. "Народне новине", 29/1994, 105/1999 и 64/2000.

55. Ти програми су ови: Програм Хрватске гаранцијске агенције за унапређивање малих подузетника; Програм Хрватске гаранцијске агенције за потицање господарских активности на подручјима од посебног интереса Републике Хрватске; Програм Хрватске гаранцијске агенције "Развитак"; Програм Хрватске гаранцијске агенције "Старт"; Програм Хрватске гаранцијске агенције за трајна обртна средства. Наведени програми су објављени као пречишћени текстови ("Народне новине", 9/2000).

услуге или помоћ за подмиривање дела трошкова везаних уз одобравање и стављање кредита у промет. Право да поднесу захтев за добијање гаранције и/или помоћи имају предузетници који испуњавају услове из конкретног програма. Програмом су регулисане инвестиције за које се може добити гаранција и/или помоћ, општи услови за давање гаранције и за добијање финансијске помоћи, поступак за давање гаранције и помоћи, инструменти обезбеђења повраћаја кредита, начин коришћења кредита, контрола наменског трошења кредита, трајање програма и друга питања. Однос Хрватске гаранцијске агенције са кредиторима и предузетницима и њихова међусобна права и обавезе дефинишу се посебним уговором.

4.7. *Друге врсте институција за подршку МСП - У* Словенији, поред државних органа (влада, министарства), посебно место у развоју мале привреде и пружању помоћи предузетницима и занатлијама имају самосталне институције (владине, невладине, центри, професионална удружења и др.). На пример, **Еуро инфо центар** делује при словеначком Центру за унапређење мале привреде као информациони и пословни центар. Његови основни задаци су информисање и саветовање о посебним подручјима Европске уније, организовање односно учешће у организовању пословних сусрета, пружање помоћи при укључивању у програме односно пројекте Европске уније.⁵⁶⁾ **Регионални и локални предузетнички центри** су општинске организације које су непосредно повезане са члановима, њиховим корисницима-предузетницима. **Привредна комора Словеније** заступа интересе словеначких предузећа и за њих обавља услуге у области тржишта и подстицања међународног пословања, подстиче квалитет и развој пословања, организује правно, економско, пореско и друго саветовање, припрема школовање за менаџере итд. Комора посебно место посвећује малим предузећима, која се као значајан део нове привредне структуре организују у посебна коморска удружења мале привреде (Удружење предузетника Словеније, Удружење малих послодаваца). **Удружење предузетника Словеније** делује при Привредној комори Словеније. Оно заступа интересе малих предузећа и предузетника и стара се о организовању јединица мале привреде на локалном, регионалном и националном нивоу. **Занатска комора Словеније** има своје стручне службе за пружање услуга и давање савета из домена привредне политике и пореског система, пословања, спољне трговине, финансија, образовања, сајмова и промоција, домаће радиности и уметничких заната, и даје обавештења.⁵⁷⁾

Одлуком владе Руске Федерације је основан **Фонд за помоћ развоја малих облика предузећа у научно-истраживачкој области**, 3. фебруара 1994. године, ради државне подршке унапређењу иновационих делатности у научно-технич-

56. В. детаљније *Irena Rezec: Vloga Euro Info Centra pri pospeševanju razvoja malega gospodarstva. – Republika Slovenija i Ministarstvo za malo gospodarstvo in turizem: Spodbude za hitrejši razvoj malega gospodarstva v Sloveniji, Maribor 1998, стр. 81- 97.*

57. Republika Slovenija - Ministarstvo za malo gospodarstvo in turizem: Malo gospodarstvo v Sloveniji, стр. 12-13.

кој области.⁵⁸⁾ У Русији, у инфраструктурној мрежи институција малог предузетништва, не мањи значај има сверуско друштвено удружење, **Руско удружење за унапређење малог предузетништва чији су чланови предузетници, државне и друштвене јавне личности, руководиоци удружења предузетника, фондова и других структура за подршку малог бизниса.**⁵⁹⁾ У друге институције за подршку малог предузетништва треба уврстити **Руску агенцију за подршку малог и средњег бизниса, Руско удружење за маркетинг, Међународни фонд за подршку иновационог предузећа *Инносојуз*, Институт за мало предузетништво Високе школе за економику, сверуска друштвена удружења предузетника** и др.⁶⁰⁾ У саставу московске “владе” налази се **Одељење за унапређење и подршку малог предузетништва**, а руководилац тог одељења улази у градску владу у рангу министра.⁶¹⁾

* *
*

Успешан развој МСП у СР Југославији претпоставља, поред осталог, њихову уређеност, стабилну државу са јасним (транспарентним) и подстицајним законским и подзаконским прописима, који се неће мењати на штету подстицања развоја тих предузећа, као и дугорочне стимулативне политике (на пример: пореска, кредитна, царинска), које ће омогућавати да се повећа број новоснованих МСП.

Опредељивање СР Југославије за концепт оснивања и развој МСП ради обнове и развоја југословенске привреде, њеног реструктурирања по основу величине, својине и правноорганизационих облика предузећа, као и ради отварања нових радних места и упошљавања незапосленог становништва, на макро плану и дугорочно, претпоставља потребу уређености МСП по различитим основима и на “свим” нивоима организације власти, нарочито: доношење стратегије за МСП; утврђивање политике развоја МСП; доноше програма за МСП на различитим нивоима (савезни, републички, покрајински, локални), у различитим областима привреде и различитог карактера; успостављање мреже институција за подршку МСП (на пример: посебно министарство за МСП, савети за развој МСП, агенције за МСП, фондови и банке за финансирање МСП, агенције за кредитирање и давање гаранција МСП, центри за истраживање и развој МСП, друштва за узајамно осигурање МСП, образовање професионалних и стручних удружења за МСП); утврђивање и спровођење мера, односно олакшица финансијске природе за МСП (умањење пореских и царинских стопа, убрзана амортизација, порески кредит, дотације по основу капитала, бескаматне позајмице,

58. М. Г. Лайусџа – Ју. Л. Сџаросџин: оп. цит., стр. 86.

59. М. Г. Лайусџа – Ју. Л. Сџаросџин: оп. цит., стр. 88.

60. М. Г. Лайусџа – Ју. Л. Сџаросџин: оп. цит., стр. 89.

61. М. Г. Лайусџа – Ју. Л. Сџаросџин: оп. цит., стр. 89.

краткорочни зајмови, субвенционисање каматних стопа, премије) или олакшице другачијег карактера (поједностављивање поступка регистрације МСП и састављања рачуноводствених и књиговодствених извештаја, обезбеђивање пословног простора и техничке опреме, организовање образовања, доквалификације и преквалификације кадрова за МСП, приступ савременим технологијама и научним достигнућима, обезбеђење учешћа у јавним набавкама, обезбеђење учешћа у приступу извозним и увозним квотама); доношење нових и измену и допуну важећих прописа, како савезних, тако и републичких, укључујући и прописе локалне самоуправе.

Због околности у којима се наша СР Југославија, пожељно је да се Савезна влада определи за прагматичан приступ у будућем утврђивању правне (законодавне) политике о МСП. Предложени приступ претпоставља да се, најпре, у кратком року донесе савезни закон о МСП. Будући закон о МСП би обезбедио савезни правни оквир и мрежу институција за оперативно деловање у области МСП. Републике и јединице локалне самоуправе би својим прописима подржале савезна законска решења и доградиле мрежу институција за подршку оснивања и развоја МСП. На тај начин, било би омогућено да се до краја 2001. године изрази стратегија и утврди дугорочна политика подстицања оснивања и развоја МСП ради обнове и развоја југословенске привреде.